

BOEKEN

bespreking

A War of Nerves

Soldiers and Psychiatrists 1914 – 1994, door Ben Shephard, 512 blz. met zwart-wit foto's geïll., Pimlico, Londen, 2002. ISBN 07 1266 783 0 € 14,80 (paperback)

Inleiding

Zoals onder meer bij de psychologische selectie al het geval is, moet er binnen Defensie één samenwerkingsvorm komen in de Geestelijke Gezondheidszorg. Door het steeds meer Joint optreden, is een per krijgsmachtdeel verschillende behandelwijze niet meer acceptabel. Daar waar ieder krijgsmachtdeel zijn eigen aanpak heeft (met uitzondering van de KL en de KMAR, die nagenoeg dezelfde aanpak hebben), is het logisch dat er weerstand bestaat tegen één behandelwijze voor alle krijgsmachtdelen.

Deze weerstand is niet alleen van deze tijd, want in *A War of Nerves* laat Shephard zien dat er altijd al weerstand is geweest tegen veranderingen in de Geestelijke Gezondheidszorg. Zelfs onder deskundigen, waaronder militaire psychiaters, bestond er weinig eensgezindheid als het over hun behandelwijze ging.

Schokkende ervaringen

Oorlogen hebben altijd gruwelijke gebeurtenissen opgeleverd. Ook in de eeuwen vóór de twintigste eeuw, waarin de conflicten een beperkt karakter hadden en de strijd met primitieve middelen is uitgevochten, was het lot van de strijdende soldaat weinig benijdenswaardig. Dagboek aantekeningen en andere egodocumenten laten zien dat de confrontatie met het fysieke geweld op het slagveld als zeer traumatisch werd ervaren.

Ook toen knapten soldaten individueel of collectief af, onbruikbaar voor de rest van de veldslag of voor het vervolg van de campagne. Van de Slag bij Waterloo zijn gevallen bekend van wat later 'gevechtstress' is gaan heten. Toch vormden deze

psychisch gewonde soldaten toen niet een zodanig probleem dat er speciale organisatorische voorzieningen moesten worden getroffen. Pas in de twintigste eeuw was dat wel het geval.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog liepen de verliescijfers zo hoog op dat deze niet zonder consequenties konden blijven. Alleen al de Britten moesten in 1914 ruim 2000 soldaten met gedragsstoornissen in ziekenhuizen opnemen. In 1915 steeg dit aantal tot boven de 20.000. Het antwoord van de militaire organisatie was de militaire psychiatrie.

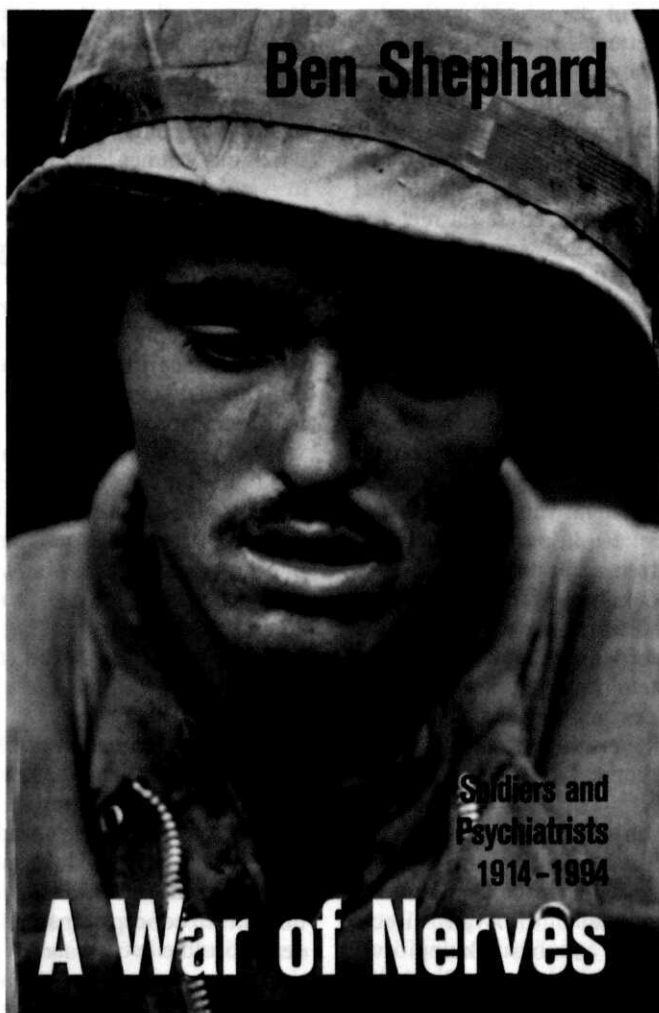
Auteur

Shephard is historicus. Hij produceerde twee televisieseries en hij heeft verschillende documentaires voor de BBC en Channel Four gemaakt. Daarnaast heeft hij aan verschillende boeken, ook over

psychiatrie, een bijdrage geleverd. Voor het schrijven van dit overzichtswerk heeft de auteur oorlogsdagboeken, de geschiedenis van regimenten en de officiële geschiedenisdocumenten en regeringsdocumenten geraadpleegd.

Daarnaast heeft hij veel interviews gehouden. Opvallend hierbij is dat hij niet alleen de mening van artsen maar ook die van de patiënten heeft verwoord. Waarbij het echter wel zo is, dat er weinig patiënten zijn die hun medische ervaringen op papier hebben gezet.

Het hoofdonderwerp van het boek is de geschiedenis van de militaire psychiatrie in Engeland, maar er worden veel vergelijkingen gemaakt met de ontwikkelingen in Amerika. Af en toe besteedt hij ook aandacht aan de ontwikkelingen in Duitsland en Frankrijk.

Inhoud boek

In 27 hoofdstukken beschrijft de auteur de ontwikkeling van de militaire psychiatrie in Angelsaksische landen. Het zwaartepunt van het boek vormen de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maar ook Vietnam, de Falklandoorlog en de Golfoorlog komen aan bod.

Opmerkelijk is dat Korea en de vredesoperaties na de Golfoorlog slechts op een enkele bladzijde genoemd zijn. Wat erg opvalt in dit boek is dat de militaire psychiatrie vanaf het begin van de twintigste eeuw zich weliswaar een plaats heeft verworven, maar dat de exacte positie bij ieder nieuw conflict weer onderwerp van discussie is. Met als gevolg dat veel landen bij een volgend conflict het wiel opnieuw moesten uitvinden.

Maar ook in oorlogsomstandigheden blijft er de nodige weerstand bestaan. Wij zullen ons allemaal nog wel de klap herinneren die generaal Patton in 1943 aan een soldaat met neurotische verschijnselen gaf tijdens de Italiaanse campagne. Wij hebben hierbij te maken met één van de weinige gebieden waarop de Amerikaanse generaal en de Britse oorlogsleider, Winston Churchill, het met elkaar eens waren. Laatstgenoemde maakte zich halverwege de Tweede Wereldoorlog ernstige zorgen over de groei van het aantal militaire psychiaters in het Britse leger. Volgens Churchill liepen deze lieden de troepen alleen maar voor de voeten.

De klap van Patton heeft nog een andere invloedsfactor aan het licht gebracht en wel de rol van de publieke opinie. Immers, de klap van Patton heeft in Amerika een schok gegeven bij de publieke opinie, die uiteindelijk tot gevolg heeft gehad dat Patton zijn excuses moest aanbieden. Is er al weinig sprake van eensgezindheid over de militaire psychiaters door buitenstaanders, ook onder militaire psychiaters bestaat weinig eensgezindheid als het over de behandelwijze gaat.

Veel stromingen komen in het boek aan de orde. Het openlijk uitvechten van de conflicten over de beste behandelwijze heeft de naam van de militaire psychiatrie geschaad. De inhoud van het boek is gedegen onderbouwd, alleen het notenapparaat bevat al 66 bladzijden. Met een lijst van geraadpleegde literatuur en een index sluit de auteur zijn boek af.

Kanttekeningen

- Het is een omissie dat de auteur geen aandacht heeft besteed aan de ontwikkelingen in Israël in de tweede helft van de twintigste eeuw. Immers, de ontwikkelingen in Israël en ook in Amerika zijn in de periode van de Golfoorlog en de daaropvolgende vredesoperaties bepalend geweest voor de psychische begeleiding tijdens deze operaties in veel landen, waaronder Nederland.
- De rol van psychologen bij de behandeling van slachtoffers met psychische problemen komt niet aan de orde. Op zich niet vreemd omdat de rol van psychologen in Engeland op dit gebied heel beperkt is geweest. Zelfs interviews tijdens de psychologische selectie worden er door psychiaters gehouden. Maar in Amerika en Canada was er wel een grote rol voor psychologen weggelegd, die in dit boek niet aan de orde komt.
- Ondanks de uitgebreidheid van de index is deze niet geheel volledig. Zo wordt bijvoorbeeld de Amerikaanse psychiater Salmon, die de basisprincipes van de militaire psychiatrie voor het eerst duidelijk en systematisch heeft verwoord, op veel meer bladzijden genoemd dan in de index is aangegeven.

Eindconclusie

A War of Nerves is ondanks de wetenschappelijke benadering een pakkend geschreven boek, dat af en toe leest als een detective. Als lezer blijf je benieuwd hoe de ontwikkelingen nu verder gaan. Vanwege zijn gedegen behandeling van de weerstanden, de wijze waarop omgegaan wordt met de weerstanden, maar ook vanwege de gedetailleerde beschrijving van de behandelwijzen zou dit boek verplichte literatuur moeten zijn voor een ieder die werkzaam is in de militaire Geestelijke Gezondheidszorg.

Voor degenen die belangstelling hebben voor het onderwerp militaire psychiatrie, maar die zich niet te zeer in allerlei details willen verdiepen, vormt het boek van Hans Binnenveld *Om de geest van Jan Soldaat* (Rotterdam, 1995) een goed alternatief.

drs. J. TERPSTRA, kolonel b.d. MPSD

Mei 1940

De strijd op Nederlands grondgebied, onder redactie van H. Amersfoort en P. Kamphuis, 463 blz. geïll.

Sdu Uitgevers, Den Haag, 2005.

ISBN 90 1208 959 X

€ 34,90 (paperback)

Op initiatief van de toenmalige Sectie Militaire Geschiedenis (KL) verscheen in 1990 de eerste druk van het bovenvermelde boek. De overzichtelijke en duidelijke beschrijving van de voorgeschiedenis en de gevechten tegen de Duitse invallers in de meidagen van 1940 kreeg in het algemeen zeer positieve kritieken.

De uitgave was in goed een half jaar uitverkocht en dit toonde duidelijk de belangstelling voor dit onderwerp aan. Omdat de markt voor een dergelijk werk toch beperkt is, heeft men toen vermoedelijk afgezien van de uitgave van een tweede druk.

Tweede druk

Nu, vijftien jaar, later is een nieuwe generatie aangetreden, die niet altijd op de hoogte is van de gebeurtenissen in 1940 en de voorafgaande jaren. Een goede reden dus om een nieuwe druk naar de pers te brengen, terwijl de tijd sinds het verschijnen van de eerste uitgave ruim gelegenheid heeft geboden fouten en omissies te herstellen en waar nodig rekening te houden met de commentaren.

De nieuwe uitgave vond plaats onder auspiciën van het Instituut voor Militaire Geschiedenis (KL), dat de opvolger is van de hiervoor vermelde sectie.

Ondanks de vermelde goede ontvangst van de eerste druk, hebben sommigen bezwaren geuit over enkele passages. Vooral betrof dit de interpretatie van de schendingen van het oorlogsrecht bij de gevechten op de Grebbeberg en het bombardement op Rotterdam. Naar aanleiding van de discussies hierover is door prof. dr. H. Amersfoort een afzonderlijke publicatie geschreven, *Ik had mijn Roode-Kruis band afgedaan*, die recent is verschenen. In het hier te bespreken boek zijn de conclusies van gemelde publicatie verwerkt.

Overige publicaties

Omdat de beschrijving van de gebeurtenissen in de meidagen van 1940 al vele